

Təhsil daim inkişafda olmalıdır

OECD məktəb təhsilinin 4 inkişaf ssenarisini müəyyən edib

Oruc MUSTAFAYEV

2020-ci ilin birinci yarısında 188 ölkə COVID-19 virusunun yayılmasını yavaşlatmaq üçün məktəblərini müvəqqəti olaraq bağladı. Nəticədə birdən-birə 1,5 milyardan çox təhsilalan onlayn dərslərə qatılmalı oldu. Son aylarda bir sıra ölkələrdə məktəblər yenidən açılmağa başladı: bəziləri isə dərslərin yenidən başlamasından bir neçə gün sonra distant təhsilə qayıtmaq məcburiyyətində qaldı, çünki infeksiyanın səviyyəsi kəskin şəkildə artdı. Uşaqların məktəbə qayıtması ilə cəmiyyətin sağlamlığını qorumaq arasında hansı kompromisslər var? Məktəblər koronavirusa necə uyğunlaşa bilərlər? Və bu virus bizim öyrəndiklərimizi radikal və əbədi olaraq dəyişəcəkmi? İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının (OECD) təhsil və bacarıqlar üzrə direktoru Andreas Şleyxer "Gələcək məktəb təhsilinin dörd ssenarisini" adlı məqaləsində bu vəziyyəti izah edir.

Gələcək bizi təəccübləndirməyi sevir

Bütün dünyada şagird nailiyyətlərinin beynəlxalq qiymətləndirmə proqramının (PISA) müəllifi qeyd edir ki, 2020-ci il - retrospektivlərin və uzaqgörənliyin bu həyəcanlı ili bizə xatırladı ki, ən yaxşı planlara baxmayaraq, həqiqətəndən ibarətdir ki, gələcək bizi təəccübləndirməyi sevir. Təhsil sistemlərimizi baş verə biləcək hadisələrə hazırlamaq üçün biz yalnız ən çox ehtimal olunan dəyişiklikləri deyil, gözləmədiyimiz dəyişiklikləri də nəzərə almalıyıq.

Bizim gələcəklə bağlı fikirlərimizin əksəriyyəti xəttidir və hazırda mövcud olan tendensiyaların genişlənməsinə əsaslanır. Lakin tendensiyalar yavaşlayır, sürətlənir, öyülür və qınılır, gözlənilməz hadisələr hətta uzunmüddətli tendensiyaları da poza bilər - buna misal olaraq koronavirus pandemiyasını (COVID - 19) göstərmək olar.

Gələcək məktəb təhsilinin dörd ssenarisini

Gələcəklə bağlı konkret faktlar və sübutlar olmadıqda ssenarilərdən istifadə bizə gələcəkdə daha geniş mənada təlim və təhsil zamanı yarana biləcək imkan və problemləri müəyyən etməyə kömək edə bilər. OECD-nin məktəb təhsili üçün ssenariləri gələcəyin dörd alternativ variantından ibarət dəsti nəzərdə tutur:

1. Məktəblərin genişlənməsi

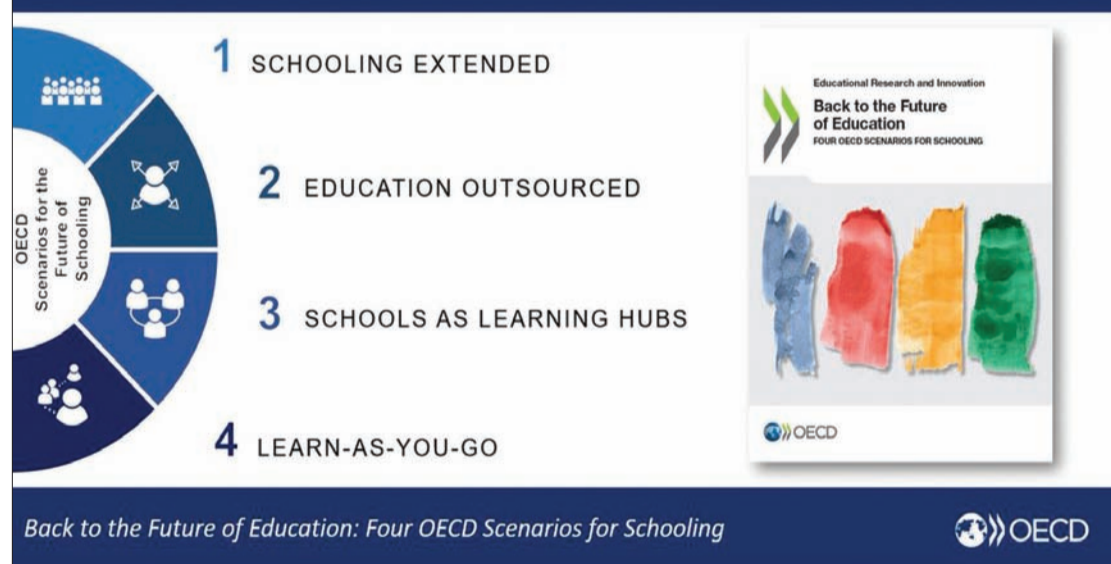
Formal təhsildə iştirakın genişlənməsi davam edir.

Beynəlxalq əməkdaşlıq və texnoloji nailiyyətlər daha fərdiləşdirilmiş təlimi dəstəkləyir. Məktəb təhsilinin strukturları və prosesləri qalır.

2. Təhsil qaydaları

Cəmiyyət öz vətəndaşlarının təhsilinə birbaşa, daha çox cəlb olunduqca ənənəvi məktəb təhsil sistemləri sıradan çıxır. Təlim rəqəmsal texnologiyaların əsas amil kimi çıxış etdiyi daha fərqli, fərdi və çevik mexanizmlər əsasında həyata keçirilir.

Four OECD Scenarios for the Future of Schooling

3. Məktəblər tədris mərkəzləri kimi

Məktəblər qalır, lakin müxtəliflik və təcrübələr bir norma halına gəlir. "Məktəb divarları"nın açılması məktəbləri cəmiyyətlərlə birləşdirir, daim dəyişən təhsil, vətəndaş aktivliyi və sosial innovasiya formalarını təşviq edir.

4. Nə qədər öyrənersən, öyrən

Təhsil hər yerdə və həmişə baş verir. Formal və qeyri-formal təlim arasındakı fərqlər artıq qüvvəyə malik deyil, çünki cəmiyyət tamamilə maşınların gücünə verilir.

A.Şleyxer hesab edir ki, bu ssenarilər bizi yenidən hazırlamaq, məktəb təhsilindən imtina sahəsində mövcud tendensiyaların, o cümlədən tədris bazarlarının genişlənməsi, getdikcə daha fəal valideynlərin, həmçinin rəqəmsal texnologiyalara investisiyaların həcmiminin artması və onların insanların birləşdirilməsində rolunun, habelə təhsilin fərdiləşməsinə təsirinin həqiqi nəticələrini düşünməyə məcbur edir.

Ssenarilər təlim üçün fərdi motivasiyadan necə daha yaxşı istifadə olunması, həmçinin onun formal və

qeyri-formal mənbələrini tanımaq, onlardan faydalanmaq üçün davam edən müzakirələrlə bağlıdır. Texniki tərəqqi son bir neçə onillikdə təhsilin özündə baş verən əsas dəyişikliklər və tendensiyalar kimi bir-biri ilə sıx bağlıdır.

Məktəb təhsilinin gələcəyi necə olacaq?

OECD-nin rəsmi nümayəndəsi qeyd edir ki, təhsilin gələcəyi barədə düşünmək üçün əsas məsələ bundan ibarətdir: bizim indiki strukturlarımız vizyonumuza nə dərəcədə kömək edir və ya mane olur? Başqa sözlə, əgər bu gün biz planetə yenidən gəlmiş və öz təhsil sisteminin layihələşdirilməsinə dair məsləhətlər axtaran marşil ilə görüşsəydik, nə təklif edərdik?

İndi bildiyimiz kimi, məktəblərdən və məktəb təhsilindən başlamağı təklif edə biləcək və evin pəncərəyə qapılarının yenidənqurulma sistemini, konseptual ekvivalentini modernləşdirməyi və təkmilləşdirilməsini məsləhət görürük? Yoxsa insanlar, məkan, vaxt və texnologiyalardan istifadə etmək üçün tamamilə fərqli bir yol təklif etmək daha yaxşıdır? Bu transformasiya proseslərində kimlər iştirak edəcək və həyatın hansı hissəsini əhatə edəcək (körpəklik? erkən uşaqlıq? yetkinlik, əmək dünyasına bağlılıq? Yoxsa, ömürlük, o cümlədən əhəlinin yaşlı təbəqəsinin artması səviyyəsinə uyğun olaraq 80 və 90+ yaşlı təbəqəsi üçün təhsil)?

Formal təhsildə iştirak bütün insanlar üçün artacaq mı? Yoxsa icmalar formal və qeyri-formal təlimin rolunu artırmaqla uşaqların təhsilində daha fəal iştirak edəcəklər? Təhsil texnologiyalarının vədləri doğrula-

Formal təhsildə iştirakın genişlənməsi davam edir. Beynəlxalq əməkdaşlıq və texnoloji nailiyyətlər daha fərdiləşdirilmiş təlimi dəstəkləyir. Məktəb təhsilinin strukturları və prosesləri qalır.

Cəmiyyət öz vətəndaşlarının təhsilinə birbaşa, daha çox cəlb olunduqca ənənəvi məktəb təhsil sistemləri sıradan çıxır. Təlim rəqəmsal texnologiyaların əsas amil kimi çıxış etdiyi daha fərqli, fərdi və çevik mexanizmlər əsasında həyata keçirilir.

Məktəblər qalır, lakin müxtəliflik və təcrübələr bir norma halına gəlir. "Məktəb divarları"nın açılması məktəbləri cəmiyyətlərlə birləşdirir, daim dəyişən təhsil, vətəndaş aktivliyi və sosial innovasiya formalarını təşviq edir.

Təhsil hər yerdə və həmişə baş verir. Formal və qeyri-formal təlim arasındakı fərqlər artıq qüvvəyə malik deyil, çünki cəmiyyət tamamilə maşınların gücünə verilir.

Biz ümid edirik ki, yeni ssenarilər əsasında təhsilin gələcəyinə səyahət sizin xoşunuza gələcək. Xeyirxahlıq naminə onlardan istifadə edin.

rəcədə ziddiyyətlər və paradokslarla doludur.

OECD-nin gələcək məktəb təhsili üçün dörd ssenarisini ilhamlandırmaq, arzulanmaq, transformasiya etmək məqsədilə istifadə edilə bilər. Onlardan gözlənilməz zərbələrin qarşısını almaq üçün istifadədə faydalanmaq olar.

Hər şeydən əvvəl, onlar bu günün və sonrakı illərin təhsil siyasəti və tədqiqatları ilə kəşifən ziddiyyət və paradoksları təqdim etməklə bizi özünü bəyənmə və asan qərarlar çərçivəsindən kənara çıxmağa təşviq edir. "Biz ümid edirik ki, yeni ssenarilər əsasında təhsilin gələcəyinə səyahət sizin xoşunuza gələcək. Xeyirxahlıq naminə onlardan istifadə edin. COVID-19 pandemiyası bizə xatırladı ki, alternativ gələcək uzaq bir xəyal deyil, amma sabah bizim reallığımız ola bilər", -deyə "PISA-nın atası" bildirdi.

OECD qeyd edir ki, bu ssenarilər təxminən 20 il üçün nəzərdə tutulub, bu, futuroloqlardan və görüclərdən başqa hamı üçün çox uzaq olmayan, bilavasitə siyasət dövrələrindən kənara çıxan əhəmiyyətli dəyişikliklər üçün kifayət qədər uzun müddətdir.

Təhsil fərdlərin şəxsiyyət, vətəndaş və mütəxəssis kimi inkişaf etməsinə dəstəkləmək missiyasını yerinə yetirməkdə davam etmək üçün daim inkişafda olmalıdır. Müəkkəb və sürətlə dəyişən bir dünyada bu, formal və qeyri-formal öyrənmə mühitinin yenidən təşkil olunması, təhsilin məzmunu və ölçünlüyünün yenidən gözdən keçirilməsini tələb edə bilər. Sürətlə dəyişən bir dünyada bu dəyişikliklər yalnız təməl təhsildə deyil, ömürboyu öyrənməyə də aiddir.

Sürətlə dəyişən dünyamızda təhsil gələcəyə hazırlamaq üçün keçmişin dərslərinə söykənmə bilməz. Gələcək buradadır və təhsil sistemlərinin bundan dərslər alması lazımdır. Uğurumuz gələcəyimizi təxmin etmək üçün biliklərimizdən nə qədər səmərəli istifadə etməyimizdən və onu formalaşdırmaq üçün nə qədər tez bir zamanda hərəkət etməyimizdən asılı olacaq.